

MINUN TULEVAISUUTENI!

Nuorten maahanmuuttajien polku koulutukseen ja työelämään

Settlementti
Harjula

LAHDEN
DIAKONIAN
INSTITUUTTI

Euroopan unioni
European Union

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Lukijalle

Tämä raportti on kuvaus Minun tulevaisuuteni! -ESR-hankkeessa toimiviksi havaituista käytännöistä. Kahdenkymmenen neljän (24) kuukauden aikana suunnittelimme ja toteutimme monenlaisia asioita, joista olemme oppineet paljon ja toivomme osallistujien hyötynen niistä tulevaisuuden työidentiteettiä ja työelämän polkua hahmotellessaan. Yhtenä konkreettisenä tuloksena on projektin aikana kehitetty *tukitoiminnan palvelumalli*, jota esitellään seuraavilla sivuilla tarkemmin.

Kiitos jokaiselle yhteistyökumppanille ja ohjausryhmän jäsenelle sekä lukuisille vierailijoille! Toimiva verkostoyhteistyö mahdollisti osallistujia palvelevan jatkopolituksen sekä mielenkiintoiset ja tuoreet näkökulmat tämän päivän työelämään.

Kiitos projektia suunnitteluvaiheesta marraskuulle 2016 vetäneelle Pia Karjalaiselle, projektissa suunnittelijana loppukesään 2015 asti toimineelle Paula Korkeamäelle sekä hankkeen tuntiopettajana aloittaneelle suunnittelija Anna-Leena Ilmivallalle. Lisäksi kiitos tämän julkaisun toimittaneelle Leena Mäkelälle sekä Noora Mantereelle, joka tuli mukaan korvaamattomaksi avuksi projektin pariin viimeiseksi kuukaudeksi.

Tuloksetkaasta etsivästä työstä suuret kiitokset - Myrah Kalliokuusi, Alain Ngoga ja Omid Saadullah teitte hienoa työtä!

Erityisen suuret kiitokset jokaiselle 86 osallistujalle! Ilman teitä ei projekti olisi ollut näin merkityksellinen.

Lahdessa 19.12.2016

Erno Hokkanen
projektipäällikkö 11-12/2016, projektikoordinaattori 12/2015-10/2016
Harjulan Setlementti ry

Sisällysluettelo

1	Taustaa	4
1.1	Projektin kuvaus	4
1.2	Tavoitteiden toteutuminen	5
2	Työkykyä ja -identiteettiä vahvistavat tuki- ja valmennustoimet	6
3	Kokemuksia projektin toiminnasta.....	11
3.1	Osallistujien kokemuksia	11
3.2	Ohjaajien kokemuksia.....	15
4	Tukitoiminnan palvelumalli - polku koulutukseen ja työelämään.....	18

I Taustaa

I.1 Projektin kuvaus

Minun tulevaisuuteni! -projekti toteutettiin 1.12.2014-31.12.2016. Projektin kokonaisbudjetti oli 304 007 euroa. Hankkeen toteuttajina oli Harjulan Setlementti ry:n lisäksi Lahden Diakoniasäätiö. Lahden kaupungin maahanmuuttopalvelut oli mukana projektissa tarjoamalla tarvittavat tulkkauspalvelut Lahden seudun tulkikeskuksen kautta.

Projektin ensisijaisena kohderyhmänä olivat maahanmuuttajataustaiset, työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat 17–30-vuotiaat nuoret. Tavoitteena oli tukea heitä oman työidentiteetin löytämisessä tarjoamalla monimuotoista, tarpeeseen perustuvaa ja kohderyhmän edustajien kanssa yhdessä suunniteltua tuki- ja valmennustoimintaa. Tukitoimien avulla aktivoitiin ja voimistettiin motivaatiota oman työtulevaisuuden näkemiseen positiivisesti ja tavoitteellisesti sekä kannustettiin osallistujia myös oma-aloitteisuuteen matkalla kohti tavoitteitaan.

Määrällisenä tavoitteena oli toteuttaa työkykyä vahvistavia tuki- ja valmennustoimia noin 50-60 maahanmuuttajanuorelle. Projektiin osallistui lopulta yhteensä 86 henkilöä, joista kukin oli mukana keskimäärin kolme kuukautta. Ohjattua ryhmätoimintaa tarjottiin keskimäärin 24 tuntia kuukaudessa. Projektin avulla pyrittiin syvemmin oman osaamisen ja mahdollisuuksien tunnistamisen kautta saamaan osallistujissa positiivisia muutoksia oman työidentiteetin löytämisen tueksi Suomessa. Projektissa toteutettiin myös räätälöityjä, henkilökohtaistettuja toimintoja työkyvyn ja -motivaation vahvistamiseksi. Näitä olivat oman kiinnostuksen mukaan yhdessä osallistujan kanssa valitut ammatti- ja opiskelututustumiset shadowing-menetelmällä, kulttuuritaustan huomioivat liikuntaryhmät ja suomalaisen työkulttuurin ymmärtämiseen ja omaan kulttuuritaustaan peilaamiseen aktivoivat ryhmäteemat. Lisäksi toteutettiin monimuotoista kielivalmennusta lähi- ja etäopetuksena sekä annettiin yksilöohjausta osallistujan oman tarpeen mukaan.

Tavoitteena oli, että 80 % osallistujista on osallistumisensa päätyttyä saattaen siirtynyt tai siirtymässä valitsemalleen työelämään suuntaavalle jatkopolulle tai muun tukitoiminnan piiriin. Projektin pitkäkestoisena tavoitteena olivat kohderyhmän työllistymisen ja työelämäosaamisen vahvistaminen sekä henkinen voimaantuminen kohtaamaan myös tulevaisuuden työ- ja opiskeluelämän haasteita. Toiminnan onnistumiseksi niin hankkeen suunnittelutyössä, ohjausryhmätyössä ja etsivässä työssä oli mukana aktiivisia maahanmuuttajataustaisia nuoria.

Toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi tavoitteena oli myös rakentaa tukitoiminnan palvelumalli, jota jatkossa voidaan tuottaa ja toteuttaa yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa. Siksi hankkeen tuloksista ja toteutuksesta on laadittu tämä julkaisu, jota jaetaan mahdollisimman laajalti maahanmuuttajien parissa toimiville.

Kuva 1. Osallistujat taukoa viettämässä Heinolan vierailulla elokuussa 2016

I.2 Tavoitteiden toteutuminen

Projektisuunnitelmassa asetetut määrälliset ja toiminnalliset tavoitteet saavutettiin ja osin ylitettiin. Toimintaan osallistui yhteensä 86 henkilöä. He osallistuivat kukin keskimäärin 3 kk projektin tuottamiin toimintoihin. 60 henkilön osallistujamäärätavoite ylitettiin selvästi. Osallistujista 62% oli naisia, 71% oli alle 30 vuotiaita ja 37% alle 25 vuotiaita. Osallistujista 76% on projektin päätyttyä siirtynyt työhön tai koulutukseen. Heistä 63% opiskelee ja 13% on työssä.

Pitkäkestoista tavoitetta kohderyhmän työllistymisen ja työelämäosaamisen vahvistamisessa tai henkistä voimaantumista kohtaamaan myös tulevaisuuden työ- ja opiskeluelämän haasteita ei voida luotettavasti heti projektin päättyessä arvioida. On huomionarvoista, että hankkeen suunnittelutyössä, ohjausryhmytyössä ja etsivässä työssä oli mukana kolme aktiivista maahanmuuttajataustaista nuorta.

Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaalialan koulutusohjelman opiskelijat Mari-Anna Rahikainen ja Eija Toivainen tuottivat syksyllä 2015 projektin toimeksiannosta opinnäytetyön: Siltoja kotoutumiseen: Lahden alueen kolmannen sektorin toiminta maahanmuuttajien tukena (<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015120719614>). Molemmat opinnäytetyön tekijät toteuttivat myös opintoihin liittyvän työharjoittelun projektissa. Lähtökohtana tämän opinnäytetyön toteuttamiselle oli toimeksiantajan taholta käytännön ohjaustyössä esille noussut tarve yhtenäiselle koosteelle yhteisöjen ja järjestöjen maahanmuuttajille suunnatuista kielen oppimista ja sosiaalisten verkostojen luomista tukevista palveluista. Opinnäytetyössä koottiin informatiivinen kansio näistä palveluista.

Projektin aikana oli mahdollista tarjota opintoihin kuuluva työharjoittelupaikka noin 15 eri alojen opiskelijalle: sosionomi- ja tradenomiopiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta, nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaopiskelija Lahden diakonian instituutista sekä yhteisöpedagogiopiskelija Humanistisesta ammattikorkeakoulusta. Harjoittelijoiden tavoitteet ja tehtävät vaihtelivat koulutusohjelmien mukaan ja kaikille kuului projektin tehtävien lisäksi myös muuta työtä Harjulan Setlementti ry:n Työelämäpalveluissa. Lisäksi joitain opiskelijoita eri oppilaitoksista suoritti pienempiä opintojaksoihinsa liittyviä tehtäviä projektin toimeksiannosta, kuten esimerkiksi ryhmämuotoisen palautteenkeruun osallistujilta.

2 Työkykyä ja -identiteettiä vahvistavat tuki- ja valmennustoimet

Työkykyä vahvistavat tuki- ja valmennustoimet sisälsivät henkilökohtaistettuja toimintoja sekä erilaisia pari- ja ryhmätoimintoja. Näitä olivat yksilöohjaukset, shadowing-menetelmän hyödyntäminen työelämään ja opiskeluun tutustumisessa, opiskelijaparitoiminta, ryhmäkeskustelut, -tapaamiset, eri menetelmin toteutetut teemalliset työpajat, vierailijapuheenvuorot sekä organisaatiovierailut. Teemat oli suunniteltu neljän työidentiteettiä muokkaavan kysymyksen ympärille:

- Mitä minä osaan nyt?
- Mikä on minulle mahdollista?
- Mitä minä haluan tulevaisuudessa tehdä?
- Miten minä pääsen tavoitteeseeni?

Kuva 2. Oman elämän unelma -työpajassa tehtiin unelmakarttoja

Yksilöohjauksiin varattiin aikaa osallistujien henkilökohtaisten tarpeiden ja tilanteen mukaan. Yleensä teemat nousivat esiin alkuhaastatteluiden lisäksi ryhmätilanteissa sekä osallistujien ilmaisesta heitä askarruttavista asioista suoraan henkilökunnalle. Näissä tapaamisissa keskusteltiin esimerkiksi työ- ja opiskeluasioista ja muista näihin liittyvistä tarpeista ja autettiin cv:n ja työhakemusten oikoluvussa. Lisäksi avoimet ovet tarjosivat osallistujille mahdollisuuden tavata projektin työntekijöitä ja ohjaajia ilman ajanvarausta ja keskustella nopeasti esille nousseista asioista.

Yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentelyn avulla tutustuttiin työ- ja opiskelupaikkoihin käytännössä. Osallistuja valitsi kiinnostuksensa mukaan työ- ja opiskelututustumiskohteen yhdessä projektin henkilökunnan kanssa sekä parin tai pienryhmän kanssa tutustui käytännössä konkreettisesti valitsemaansa kohteeseen. Työskentelyssä käytettiin shadowing-menetelmää. Tässä sillä tarkoitetaan valitussa kohteessa noin puolipäiväistä työskentelyn seuraamista joko työntekijän tai ko. alan opiskelijan kanssa.

Työ-shadowing tarjosi mahdollisuuden tutustua eri toimialoihin ja ammatteihin seuraamalla työntekijän tavanomaista työpäivää. Osallistujat olivat tutustumassa mm. kotihoitoon, päiväkotiin ja IT-tukeen.

Opiskelu-shadowing tarkoitti opiskeluun tutustumista yhdessä opiskelijaparin kanssa. Osallistuja pääsi seuraamaan käytännössä opiskelijaparinsa opiskeluarkea ja kuulemaan millaista opiskelu alalla on. Tutustumiskohteet valittiin osallistujan kiinnostuksen mukaan. Kohteina olivat mm. Dilan eri koulutukset ja Salpauksen VALMA-koulutus. Esimerkiksi huhtikuussa 2016 kaikki kuusi VALMAan tutustunutta osallistujaa hakivat ja pääsivät myöhemmin kyseiseen koulutukseen.

Dila ja heidän opiskelijansa järjestivät opiskelijaparityöskentelyä kaksi kokonaisuutta projektin aikana. Dilan opiskelijat ja projektin osallistujat tapasivat yhteisen ryhmätyöskentelyn jälkeen pareittain tai pienryhmissä vähintään neljä kertaa kukin. Tapaamisten teemat ja toiminnot vaihtelivat yhteisten kiinnostusten mukaan. Esimerkiksi opeteltiin yhdessä tietokoneen käyttöä, tutustuttiin Lahden historialliseen museoon, nuorisotiloihin, käytiin luistelemassa ja kahvilassa tutustumassa.

Kuva 3. Ryhmä valmistamassa yhteistä suomalaista ateriaa Dilan opetuskeittiössä

Vierailijoiden ryhmätapaamisia järjestettiin kutsumalla eri asiantuntijoita luennoimaan, keskustelemaan tai esimerkiksi vetämään työpajaa osallistujille. Näissä teemoja olivat esimerkiksi:

- Oman osaamisen tunnistaminen ja sanoittaminen (asiantuntijan vetämä työpajasarja)
- Työnhaku (esim. rekrytointi- ja laskutuspalveluyritysten edustajia)
- Vertaiskokemukset (esim. maahanmuuttajataustaiset yrittäjät, työntekijät ja opiskelijat)
- Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, koulu- ja työpaikkakiusaaminen (esim. kokemusasiantuntijat)

Teemallisilla ryhmäkeskusteluilla ja -tapaamisilla vahvistettiin suomalaisen työkuulttuurin tuntemusta, työ- ja opiskeluvälmiuksia, kulttuurien tuntemusta, itsetuntemusta sekä ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitoja. Suomalaista työkuulttuuria esimerkiksi verrattiin osallistujien kotimaiden työkuulttuureihin ja pohdittiin mikä suomalaisille on tärkeää työnteossa. Ryhmäkeskusteluissa kuultiin myös vertaistarinoita omasta polusta koulutukseen ja työelämään, tutustuttiin itseopiskeluun ja verkkomateriaaleihin, rekryfirmoihin Suomessa, pohdittiin työnhaun ja perheen yhdistämistä ja oman osaamisen ja tavoitteiden tunnistamista ja sanoittamista esimerkiksi unelmakarttoja työstämällä.

Kuva 4. Yritysvierailu helmikuussa 2016 ESA jakelut, Mediatalo ESA Oy

Suomen kielen valmennuksen ryhmätapaamisia järjestettiin pääsääntöisesti 1-2 kertaa viikossa. Ryhmätapaamisissa opiskeltiin suomea suomeksi, mutta tilanteen mukaan apukielinä käytettiin henkilökunnan osaamia muita kieliä. Ryhmätapaamisten lisäksi osallistujille annettiin blogialustalla etänä tehtäviä. Ei-luokkamuotoinen kielenopetus tapahtui esimerkiksi käytännön

tehtävien suorittamisella kaupoissa, torilla ja muissa julkisissa paikoissa suomeksi. Myös muita ryhmätapaamisia ja esim. yritysvierailuja hyödynnettiin työelämäsanaston kerryttämisessä. Kielivalmennuksessa käytettiin pääasiassa suunnittelijan valmistelemia ja eri lähteistä keräämiä omia materiaaleja. Myös erilaisia pelillistämisen menetelmiä hyödynnettiin.

Kuva 5. Dilan järjestämin toimintoihin kuului esimerkiksi ensiaputaitojen harjoittelua

Liikuntaryhmissä toteutettiin kuntosali- ja muuta liikuntaa sekä liikuntateemaisia ryhmätilaisuuksia ja henkilökohtaista liikuntaneuvontaa 1-4 kertaa kuukaudessa. Liikuntaryhmissä tutustuttiin erilaisiin liikuntamuotoihin ja liikunnan harrastusmahdollisuuksiin. Osallistujille kerrottiin fyysisen ja henkisen kunnan ylläpitämisen merkityksestä työn ja opiskelun kannalta. Myös ulkoliikuntaa järjestettiin, keskusteltiin terveellisestä ravinnosta, ergonomiasta sekä muista jaksamiseen ja terveyteen liittyvistä teemoista. Lisäksi liikuntaryhmissä huomioitiin osallistujien kulttuuritausta, ja naisille järjestettiin myös oma kuntosaliryhmä. Eräät projektiin osallistuneet naiset esimerkiksi pääsivät kokeilemaan kuntosaliliikuntaa ensimmäistä kertaa projektin puitteissa ja siirtyivät sittemmin yksityisen kuntosalin asiakkaiksi jatkamaan uutta harrastustaan.

Kuva 6. Ryhmätilanteissa käytettiin monipuolisesti erilaisia luovia ja pelillistämisen menetelmiä

Kaikessa toiminnassa käytettiin laajasti erilaisia menetelmiä, kuten esimerkiksi *Luovilla menetelmillä* tuettiin osallistujia henkilökohtaisten vahvuuksien etsimisessä ja tunnistamisessa. Menetelminä käytettiin esim. *pelillistämistä*, draamaa ja itseilmaisua. Näin tuettiin osallistujien kykyä löytää omia piilossakin olevia vahvuuksia ja siten löytämään uusia mahdollisuuksia omassa työtulevaisuudessaan. Lisäksi tutustuttiin joihinkin omien vahvuuksien löytämisen työkaluihin ja ammatinvalintatesteihin.

Organisaatiovierailuita eri toimialoja edustaviin organisaatioihin ja työpaikkoihin järjestettiin ryhmille osallistujien toiveiden ja mielenkiinnon kohteiden mukaan. Kohteita pyrittiin valitsemaan mahdollisimman kattavasti myös eri toimialoilta. Vierailtuja yrityksiä olivat mm. Banguran mansikkatila, Casablanca-kahvila, Drockilan kynttiläpaja, Lahden Sibeliustalo, Osuuskauppa Hämeenmaa, Päijät-Hämeen jätehuolto, Stora Enso, SOL Palvelut, Vierumäen urheiluopisto ja Viherpalvelu Hyvönen. Osa vierailuista järjestettiin yhteistyössä lahtelaisen EKE ei koskaan eläkkeelle ry:n kanssa, jonka laajoista kontakteista paikalliseen yrityskenttään oli erittäin paljon hyötyä erilaisten vierailukohteiden löytämisessä ja vierailujen järjestymisessä.

Kuva 7. Ryhmätoimintaa oli paljon myös perinteisen luokkahuoneen ulkopuolella

Työnhakuun ja työkuultuuriin Suomessa tutustuttiin käymällä läpi erilaisia työnhakemisen menetelmiä, työnhakukanavia ja työhaastatteluun valmistautumista. Työpaikkahaastattelua osallistujat harjoittelivat ohjaajan kanssa suomen kielellä. Harjoitukseen kuului myös ennakkotehtävä, johon sisältyi avoimen työhakemuksen kirjoittaminen ja sen toimittaminen projektin toimistoon ennen työpaikkahaastatteluharjoitusta. Näin osallistujaa autettiin löytämään itse työnhakukanavia, laatimaan työhakemus, valmistautumaan työhaastatteluun ja hankkimaan itselleen työpaikka. Sosiaalisen median hyödyntäminen työhaussa on tärkeää ja siksi tutustuttiin myös esim. LinkedIn –palveluun. Myös yrittäjyydestä yhtenä realistisena uravaihtoehtona järjestettiin teemapäiviä, joissa oli mm. maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä jakamassa vertaiskokemuksiaan.

3 Kokemuksia projektin toiminnasta

3.1 Osallistujien kokemuksia

Dilan vetämässä opiskelijaparitoiminnassa toteutettuja pari- ja ryhmätapaamisia osallistujat kommentoivat positiivisesti. Suurin osa osallistujista koki tapaamiset hyvänä ja opettavaisina. He pääsivät tutustumaan toisiinsa ja oppimaan siten erilaisista taustoista ja kulttuureista. Keskustelut sujuivat alkujännityksen poistuttua hyvin, vaikka kieliongelmia ja varautuneisuutta

olikin ajoittain. Osa maahanmuuttajista pitää edelleenkin yhteyttä toisiinsa, ja auttavat toisiaan arjen haasteissa.

Teemoitetussa ryhmäpalautekeskustelussa maaliskuussa 2016 oli kolme kokonaisuutta: kokemus, muutos ja tulevaisuus. Teemallinen ryhmäpalautekeskustelu toistettiin myös kesän 2016 osallistujien kanssa.

Ryhmään kuuluminen ja ryhmässä työskentely koettiin hyväksi tavaksi oppia ja samalla saa jaettava omia kokemuksiaan. Eri kulttuurit samassa ryhmässä eivät haitanneet, ja ryhmä toimi hyvin yhdessä. Haasteena koettiin kielitaidon vaihteleva taso osallistujien kesken. Toimintatavassa joitakin häiritsi hieman se, että välillä kieli vaihtui eikä ryhmässä puhuttu pelkästään suomea. Tutustuminen suomalaiseen kulttuuriin ja eri ammatteihin tuli vahvasti haastateltavilta esille. Työpaikkavierailut ja niistä sadut tiedot koettiin hyödyllisiksi. Liikunta- ja harrastustutustumiset koettiin tervetulleena vaihteluna. Hyötynä kurssista jokainen totesi olevan kielen oppimisen, jotta keskustelu ja kuuntelu mahdollistuvat suomalaisten kanssa. Myös kulttuurierot ovat nyt paremmin ymmärrettävissä ja ihmisten kohtaaminen koettiin kurssin ansiosta sujuvammaksi. Suurin osa oli sitä mieltä, että kurssilla opittuja asioita voi hyödyntää tulevaisuudessa työelämässä ja arjessa. Työpaikkavierailut koettiin erittäin mieluuisina ja hyödyllisinä sekä niiden koettiin helpottavan työnhakemista tulevaisuudessa.

Kuva 8. Ryhmä elokuussa 2016, kuvassa myös kiusaamisasioiden tuki- ja neuvontakeskus Valopilkun vierailevat kokemusasiantuntijat

Myönteisiä muutoksia olivat käsitys suomalaisten ennakkoluuloisuudesta ulkomaalaisia kohtaan. Moni pelkäsi ennen Suomeen tuloa kohtaavansa rasismia. Nämä käsitykset olivat osallistumisen jälkeen täysin päinvastaisia ja suomalaiset koettiin myönteisinä. Opettajan vaikutus suomalaiseen kulttuuriin perehdyttäjänä ja sen ymmärryksessä näyttäytyi vastauksissa. Toisaalta työllistyminen nähtiin vaikeampana kuin ennako-odotuksissa. Kielen oppimisen lisäksi vastauksissa nousi esiin sosiaalisten taitojen kehittyminen, motivaation kasvu opiskelua kohtaan, suomalainen aikakäsitys ja sääntömyyden sekä keskittyminen meneillään olevaan tekemiseen. Opetus oli antanut itsevarmuutta sekä rohkeutta kohdata suomalaisia ja puhua suomen kieltä. Osallistujat kokivat saaneensa ystäviä muista osallistujista ja tämän

auttavan sopeutumisessa. Vastauksissa tuli ilmi myös halu oppia lisää näistä asioista sekä tottua suomalaiseen elämänmenoon.

Kaikki palauteryhmään osallistuneet suosittelisivat projektia muille maahanmuuttajille. Oppimista vaikeuttavina asioina koettiin oma jaksaminen, nopeatahtinen eteneminen opetuksessa sekä kieliopin vaikeus. Kulttuuriin tutustumisen ja käytännön organisaatiovierailujen vaikutus oppimiseen koettiin myönteisenä.

Tulevaisuus - teeman vastauksista nousi selkeästi esiin se, että miltei jokaisella osallistujalla oli haaveenaan ja tavoitteenaan opiskella ammatti Suomessa, työllistyä ja oppia lisää suomen kieltä, että selviää arkisista tilanteista. Osalla oli haaveena muuttaa johonkin muuhun Euroopan maahan tai muuttaa takaisin kotimaahansa. Muutama haastatteluun osallistujista koki, että ilman hyvää verkostoa ja suhteita Suomessa työllistyminen on erittäin vaikeaa. Monet painottivat puheissaan kielitaidon merkitystä omalla työtulevaisuuden polulla eteenpäin pääsemiseksi. Lähes jokainen ryhmäläinen koki, että nyt tulevaisuuden suunnittelu Suomessa on helpompaa ja olevansa optimistisempi tulevaisuuden suhteen.

Kuva 9. Toimintaa esiteltiin ja markkinoitiin monissa eri tilaisuuksissa, kuvassa suunnittelija Paula Korkeamäki Mahdollisuuksien torilla 2015 Lahden matkustajasatamassa

Projektin päätöstilaisuuden yhteydessä 23.11.2016 projektiin aiemmat osallistujat arvioivat viisiasteisella Likert-asteikolla projektin merkitystä itselleen. Sama arviointikysely teetettiin myös marraskuussa 2016 projektiin osallistuneille.

Kuva 10. Esimerkki palautelomakkeen kysymyksestä

Palautelomakkeen kysymykset:

1. Projektiin osallistuminen auttoi suunnittelemaan tulevaisuutta ja omaa opiskelu/työpolkua Suomessa
2. Opin kertomaan omasta osaamisestani ja kultuuritaustastani
3. Projektiin osallistuminen vahvisti motivaatiotani opiskella ja suuntautua työelämään
4. Projektiin osallistuminen auttoi minua jaksamaan paremmin
5. Vierailut olivat hyödyllisiä
6. Sain riittävästi henkilökohtaista tukea ja ohjausta
7. Tulkin tai kieliavustajan käyttö oli tarpeellista
8. Sain tietoa itsenäisen Suomen opiskelun mahdollisuuksista ja työkaluista
9. Ryhmään osallistuminen lisäsi rohkeutta käyttää Suomea
10. Sain tietoa suomalaisesta työkuulttuurista ja eri ammattialoista

Vastauksia saatiin kaikkiaan 25 osallistujalta. Mikään vastaus ei asettunut asteikolle alle kolmen. Lähes kaikkiin kysymyksiin vastattiin.

Vastaajista:

- **86% (21) koki, että projektiin osallistuminen auttoi merkittävästi suunnittelemaan omaa tulevaisuutta ja omaa opiskelu/työpolkua Suomessa** (asteikko 4-5).
- 76% (19) koki, että oli oppinut erittäin hyvin kertomaan omasta osaamisestaan ja kulttuuritaustastaan (asteikko 4-5)
- 88% (22) koki projektiin osallistumisen vahvistaneen merkittävästi heidän motivaatiotaan opiskella ja suuntautua työelämään (asteikko 4-5)
- 80% (20) koki, että projektiin osallistuminen auttoi heitä merkittävästi jaksamaan paremmin (asteikko 4-5).
- 88% (22) koki vierailut erittäin hyödyllisiksi (asteikko 4-5)
- **96% (24) koki saaneensa riittävästi henkilökohtaista tukea ja ohjausta** (asteikko 4-5)
- 68% (17) koki tulkin tai kieliavustajan käytön erittäin tarpeelliseksi (asteikko 4-5). 4 osallistujaa jätti jostain syystä vastaamatta tähän kysymykseen.
- 76% (19) koki saaneensa paljon tietoa itsenäisestä Suomen opiskelun mahdollisuuksista ja työkaluista (asteikko 4-5)
- **kaikki kokivat, että ryhmään osallistuminen oli merkittävästi lisännyt rohkeutta käyttää Suomen kieltä** (asteikko 4-5)
- 88% (22) koki saaneensa paljon tietoa suomalaisesta työkuulttuurista ja eri ammattialoista (asteikko 4-5)

Kuva 11. Projektin aikana käytiin yritysvierailuilla tutustumassa moneen eri toimialaan

Kaikkea saatua palautetta kokonaisuutena tarkastellen, voidaan todeta osallistujilla olleen hyvin myönteinen käsitys projektin toimenpiteistä ja he kokivat projektista saamansa avun erittäin merkittäväksi oman työtulevaisuutensa kannalta.

3.2 Ohjaajien kokemuksia

Osallistujajoukon ollessa hyvin heterogeeninen, oli toiminnot suunniteltava ja toteuttava usein hyvin paljon henkilökohtaisesti mukauttaen ja usein hyvinkin nopeasti muuttuvien tilanteiden mukaan sopeuttaen. Tässä oli suureksi avuksi henkilöstön kokemus erityisesti maahanmuuttajakoulutuksesta sekä useiden osa-aikaisten henkilöiden sekä harjoittelijoiden osallistuminen toteutukseen. Esimerkiksi ryhmän eriyttämisessä ja siirtymissä paikasta toiseen oli riittävä henkilöresurssointi ehdoton edellytys.

Osallistujien asumisaika Suomessa vaihteli noin kuukaudesta lähes kymmeneen vuoteen, samoin suomen kielen taito aivan alkeiskielitaidosta itsenäisen kielitaidon perustasoon saakka (A1.2 – B2.1). Osallistujien yksilölliset tarpeet ja lähtötilanteet olivat koko projektin ajan hyvin erilaisia, mikä vaikutti kaikkeen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Osallistujat olivat kotoisin 29 maasta ja heillä oli 22 eri äidinkieltä. Vaihtelevaan kielitaitotasoon auttoi suomen kielen valmennukset, jotka moni osallistujista kokikin yksittäisistä asioista heille juuri nyt hyödyllisimmiksi. Erittäin oleellinen apu etenemiseen oli myös tulkkien käyttö aina tarvittaessa sekä henkilökunnan osaamien muiden kielten käyttö tukikielinä osallistujien kanssa. Esimerkiksi etsivän työn tekijöillä oli laaja kielitaito (arabia, dari, kinjaruanda, swahili, ranska...), joten heidän panoksensa oli myös monissa arkisissa tilanteissa korvaamatonta.

Kuva 12. Osallistujien kotimaat

Oman haasteensa toimintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen toi osallistujien vaihtelevat aloitus- ja lopetusajankohdat projektissa. Projektin aikana suunniteltiin ja pilotoitiin seuraavassa luvussa esiteltävä tukitoiminnan palvelumalli, jotta osallistuja saisi mahdollisimman tavoitteellisesti hyötyä projektista, tuli hän sitten missä tahansa vaiheessa sykliä mukaan toimintaan.

Osallistujista viidennes oli opiskelut kotimaassaan korkea-asteen tutkinnon, perusasteen tasoinen koulutus oli 29%:lla. Osalla osallistujista ei ollut peruskoulun oppimäärää kokonaan suoritettuna kotimaastaan tai Suomesta. Eri koulutustaustat näkyivät arjessa mm. eritasoisina oppimis- ja opiskelutaitoina sekä vaihtelevina ryhmätyötaitoina. Sosiaalisen median hyödyntäminen työnhaussa nähtiin ohjaajien näkökulmasta yleisesti hyödylliseksi mutta myös haasteelliseksi. Kokemuksen perusteella esimerkiksi LinkedIn-profiilien luominen oli suurimmalle osalle osallistujista turhaa vielä tässä vaiheessa.

Loppuseminaarin kyselyn ja ohjaajien kokemusten perusteella osallistujat edistyivät selvästi oman työtulevaisuutensa tavoitteellisessa tarkastelussa ja suunnittelussa. Myös motivaatio oman tulevaisuuden suunnitteluun vahvistui. Projekti tuki toimenpiteillään myös selvästi osallistujien konkreettisen työelämäosaamisen vahvistumista ja positiivista voimaantumista sekä osallisuutta.

Opiskelijaparien näkökulmasta haasteena tapaamisissa olivat aluksi kielitaito-ongelmat, jotka haittasivat kontaktin luomisessa parityöskentelyssä. Kaikki eivät saapuneet tapaamisin, joskin

suurin osa ilmoitti esteestä. Lisäksi haasteena koettiin se, että naisiin oli vaikea saada kontaktia. Opiskelijaparitoiminta oli opiskelijoiden näkemysten mukaan heille itselleen mielekästä opiskelua, josta he oppivat paljon. Opiskelijaparitoiminta tuki hyvin myös suomalaisten opiskelijoiden ja maahanmuuttajien tutustumista.

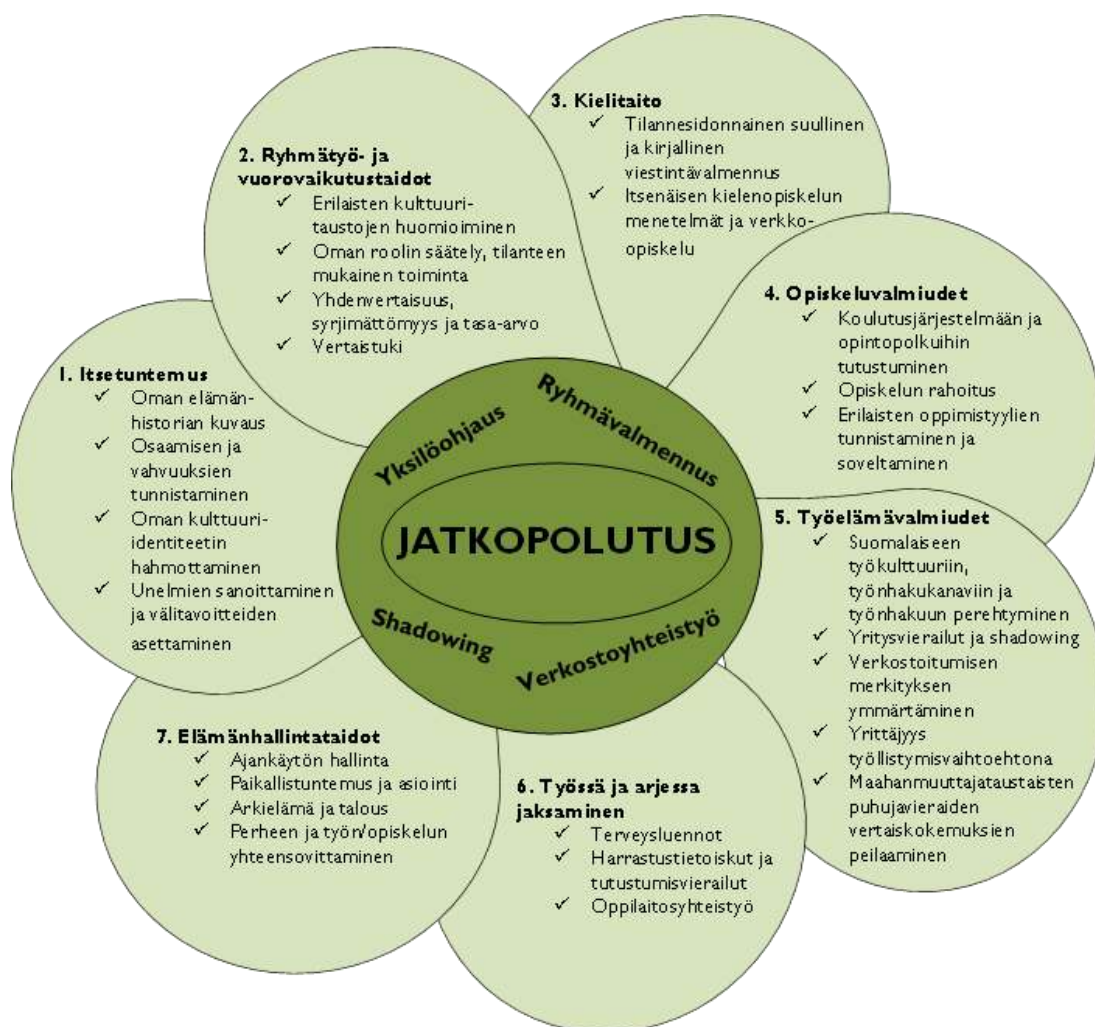
Kuva 13. Osallistujien oli mahdollista käyttää maksutta säännöllisesti Harjula-keskuksen kuntosalia. Osa vuoroista oli kaikille yhteisiä, osa erillisiä sukupuolen mukaan.

Liikuntaryhmien- ja luentojen lisäksi 24 osallistujaa kävi liikuntaneuvojan luona liikuntaneuvonnassa 1-2 kertaa. Ohjaajan näkökulmasta oli antoisaa opastaa osallistujia liikkumaan. Osa neuvonnassa käyneistä miehistä oli aikaisemmin käynyt kuntosalilla, mutta naisilla liikuntatottumuksia ei juuri ollut. Ohjaaja seurasi osallistujien liikuntatottumusten muutoksia. Alle puolella liikuntatottumukseen oli tullut jonkin verran muutosta liikunnan lisääntymisen muodossa. Nekin, joilla muutosta ei tullut, oli keskustelujen perusteella tietoa liikunnan tärkeydestä ja liikunta voi lisääntyä tulevaisuudessa kun esimerkiksi opiskelu ja muu elämäntilanne rauhoittuu.

Lisäksi liikuntaneuvoja piti luentoja istumisen vähentämisestä ja terveysliikunnasta. Osallistujille nämä olivat uusia asioita, sillä heille liikuntakulttuuri ei ollut ennestään tuttua. Naisten oma kuntosaliryhmä koottiin, ja sen toiminnassa oli oleellista miesten sulkeminen pois kuntosalin ja pukuhuoneen väliseltä alueelta heidän kulttuurinsa takia. Naiset olivat hyvin kiitollisia tästä mahdollisuudesta ja haluavat käydä kuntosalilla samalla tavalla kuin suomalaiset, kunhan salilla ei ole samaan aikaan miehiä. Liikunnanohjaaja koki osallistujien ohjaamisen antoisaksi, sillä he olivat kiinnostuneita liikunnasta ja valmiita ottamaan vastaan uutta tietoa.

4 Tukitoiminnan palvelumalli - polku koulutukseen ja työelämään

Projektissa toteutettujen työkykyä vahvistavien tuki- ja valmennustoimintojen sekä osallistujien ja ohjaajien kokemusten perusteella on luotu tukitoiminnan palvelumalli kuvaamaan nuoren maahanmuuttajan polkua koulutukseen ja työelämään. Palvelumallilla pyritään työhön ja koulutukseen ohjaavien valmiuksien kehittymiseen erilaisilla tukitoiminnan sisällöillä ja menetelmillä asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Toimenpiteiden läpikäyminen lisää osallisuuden kokemusta sekä voimaannuttaa. Koko sykli on mahdollista käydä läpi kolmessa kuukaudessa. Toiminnot suunniteltiin ja pilotoitiin projektissa niin, että osallistuja pystyi aloittamaan mistä kokonaisuudesta tahansa.

Kuvio 1. Tukitoiminnan palvelumalli maahanmuuttajanuorten jatkoloputukseen, *Minun tulevaisuuteni! -ohjauspalvelu* (Ilmivalta, Mantere, Hokkanen 2016)

Toimenpiteiden etenemiseen ja vaiheisiin vaikuttaa esimerkiksi henkilön kulttuuritausta, perhetilanne ja koulutus. Osallistujan tilanteesta ja taustasta riippuen voi mallissa painottua jotkin tietyt osa-alueet. Projektin aikana voitiin kuitenkin todeta joitain taitoja ja osaamisia,

joita erilaisilla menetelmillä on kehitettävä, jotta nuoren maahanmuuttajan polku johtaa koulutukseen ja työelämään. Projektin kokemusten perusteella olennaisia asioita ovat itsetuntemuksen, ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojen, suomen kielen osaamisen, opiskelu- ja työelämävalmiuksien ja elämänhallintataitojen kehittyminen. Tärkeää on myös yksilöllisten tavoitteiden tunnistaminen sekä työkalujen löytäminen kokonaisvaltaisen jaksamisen ja hyvinvoinnin tueksi. Kaikkia näitä valmiuksia voidaan kehittää erilaisilla menetelmillä niitä tarpeen ja tilanteen mukaan yhdistellen.

Itsetuntemuksen kehittämistä voidaan edistää kuvaamalla omaa elämänhistoriaa, tunnistamalla omia osaamisia ja vahvuuksia, hahmottamalla omaa kulttuuri-identiteettiä ja saattamalla omia unelmia konkreettisesti sanoiksi ja välitavoitteita asettamalla. Tätä toteutettiin projektissa sekä yksilö- että ryhmätilanteissa esimerkiksi oman osaamiseen tunnistamisen työpajoissa, oman unelmakartan tekemisellä ja ohjauksellisilla keskusteluilla.

Ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittämistä voidaan edistää huomioimalla erilaiset kulttuuritaustat, kehittämällä taitoa oman roolin säätelyyn ja tilanteen mukaiseen toimintaan, sisäistämällä yhdenvertaisuuden, syrjimättömyyden ja tasa-arvon merkitys ja sen mukainen toiminta. Projektin aikana yhdenvertaisuus, syrjimättömyys ja tasa-arvo olivat läpileikkaavia periaatteita kaikessa toiminnassa, esimerkiksi eri toimialoja esiteltäessä huomioitiin osatyökykyisten tai vähemmistöjen tilanne ko. alalla. Ryhmätyötaitojen vahvistamiseen käytettiin monenlaisia pelillistämisen ja yhteisöpedagogian osallistavia ja yhteistoiminnallisia menetelmiä.

Kielitaidon kehittämistä voidaan edistää erilaisella tilannesidonnaisella suullisella ja kirjallisella viestinnällä ryhmäopetuksessa ja käyttämällä itsenäisen kielenopiskelun menetelmiä ja verkko-opiskelua tukena. Olennaista on myös työelämäsananaston tietoinen rakentaminen heti kielitaidon alkumetreiltä alkaen.

Opiskeluvalmiuksien kehittämistä voidaan edistää tutustumalla koulutusjärjestelmään ja erilaisiin opintopolkuihin, opiskelun rahoitukseen ja erilaisten oppimistyylien ja -tapojen tunnistamiseen ja soveltamiseen käytännössä. Opiskeluvalmiuksiin liittyy läheisesti myös ryhmätyö- ja vuorovaikutustaidot sekä elämänhallinta.

Työelämävalmiuksien kehittämistä voidaan edistää perehtymällä suomalaiseen työkuulttuuriin, työnhakukanaviin ja työnhakuun, tekemällä yritysvierailuita, ymmärtämällä verkostoitumisen merkitys, tunnistamalla yrittäjyys työllistymisen vaihtoehtona ja maahanmuuttajataustaisten puhujavieraiden vertaiskokemuksien peilaaminen. Myös shadowing-menetelmää voidaan käyttää yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti työ- ja koulutuspaikkoihin tutustumiseen ja omien tavoitteiden täsmentämiseen.

Jaksamista ja hyvinvoinnin lisääntymistä sekä työssä että arjessa voidaan edistää terveysluennoilla, erilaisilla harrastustietoiskuilla ja tutustumisvierailuilla ja oppilaitosyhteistyöllä sekä henkilökohtaisella liikunta- ja terveysneuvonnalla.

Elämänhallintataitojen kehittämistä voidaan edistää ajankäytön hallinnalla, paikallistuntemuksella ja asiointilla eri kohteissa, arkielämän ja talouden haasteiden tunnistamisella ja niihin reagoimalla sekä perheen ja työn/opiskelun yhteensovittamisella.

Maahanmuuttajanuorten jatkopolutuksen onnistumisen kannalta erityisen tärkeää on toimiva ja aktiivinen verkostoyhteistyö. Tällä varmistetaan sujuvat siirtymät palvelusta tai toiminnosta toiseen, eikä turhia, tietokatkoista johtuvia odotusaikoja nuorelle synny. Myös yhteinen näkemys verkoston jäsenten eri rooleista ja tarjolla olevista palveluista on oleellista, jotta mahdollistuu kokonaisvaltainen ja joustava palvelutarjonta vastaamaan kunkin nuoren

yksilölliseen tarpeeseen. Verkostoyhteistyö edellyttää henkilökohtaista yhteydenpitoa, aktiivista tiedonvaihiantaa ja osallistumista alueelliseen tilaisuuksiin ja tapahtumiin.

Yksilöohjauksella on keskeinen rooli koko prosessin onnistumisessa. Tähän tulee varata riittävästi resursseja. Usein maahanmuuttajanuoren saattaa olla vaikea täsmällisesti sanoittaa omia tarpeitaan ja tavoitteitaan sekä hahmottaa tarvittavia askelia tavoitteeseen pääsemiseksi, joten tarvitaan kiireetöntä ja kuuntelevaa työtettä myös ryhmätilanteissa. Tässä havaittiin hyödylliseksi moniammatillinen työyhteisö, jossa jokainen omasta näkökulmastaan havainnoi ja ohjaa asiakasta sekä yhdessä suunnittelee jatkopolutusta ja henkilökohtaisia toimia prosessin aikana. Yksilöohjausta voidaan painottaa osallistujan omasta tilanteesta ja tarpeista riippuen esimerkiksi kielitaidon kehittymisen tukemiseen, vuorovaikutusvaikutustaitojen vahvistamiseen tai ammatinvalintaan liittyvien kysymysten ratkomiseen.

Yhteenvedona tästä mallista voidaan todeta, että jokainen osakokonaisuus on oleellinen maahanmuuttajanuoren tulevaisuuden työidentiteetin muotoutumisessa ja jatkopolun askelmerkkien löytämiseksi. Parhaimpaan lopputulokseen päästiin moniammatillisella verkostoyhteistyöllä sekä henkilökohtaistetuilla ja joustavilla toimintatavoilla, jotka olivat kuitenkin koko ajan suunnitelmallisia ja tavoitteellisia.